

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У КОНТЕКСТІ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ

В статтє рассматриваеться проблема формирования профессиональной компетенции будущих учителей в контексте Болонского процесса, анализируются причины модернизации высшего образования Украины.

This article considers the problem of the formation of the professional competence of a teacher in the context of Boulogne process, the reasons of modernization of Ukrainian higher education are analyzed.

Україна сьогодні шукає оптимальні шляхи забезпечення якості освіти, відновлення всієї освітньої системи взагалі. За останні 10–15 років стали відчутні значні результати в реформуванні системи освіти в Україні: зростання чисельності ВНЗ, у тому числі й приватних, поява навчальних закладів нового типу як вищої так і середньої освіти, збільшення кількості студентів, запровадження багаторівневої системи підготовки фахівців.

Незважаючи на об'єктивні досягнення, якість освіти, рівень підготовки випускників до професійної діяльності в країні знижується. Сучасний стан освіти і науки України, за даними спеціальних соціологічних досліджень, оцінюється академічним співтовариством як доволі низький. Спеціалісти відзначають непослідовність і непрофесіоналізм проведення освітніх реформ, погіршення якості освіти на всіх її кваліфікаційних рівнях, зниження суспільної цінності освіти тощо [8,3].

Підписання Україною Болонської декларації має сприяти удосконаленню її національної освітньої системи та виходу на сучасні рубежі розвитку освіти, а це значить стимулювати підвищення рівня підготовленості студентів до професійної діяльності, їх професійної компетентності.

Оскільки українські ВНЗ дають студентам гарний набір теоретичних знань і мінімальний комплект практичних навичок, це не дозволяє випускникові відразу приступити до конкретної

практичної роботи зі спеціальності [9,44-45]. Це знижує їх можливості щодо конкурентноспроможності, мобільності на європейському ринку праці, а також свідчить про недостатню сформованість їх професійної компетентності.

Беручи до уваги, що з-поміж таких засад Болонської декларації, як принцип автономності, відповідальності, наочності, диверсифікації, сумісності, мобільності, одним із провідних є принцип якості як фундамент формування зони європейської вищої освіти. Якість – це головна умова для довіри, мобільності, сумісності й принади в зоні європейської вищої освіти [1,9]. Таким чином, можна зробити висновок про найгострішу необхідність підвищення рівня підготовленості випускників до професійної діяльності, формування їх професійної компетентності і якості освіти взагалі.

Проблемі вступу України до держав – учасниць Болонського процесу присвячено значну кількість наукових праць, статей В.Кременя, В.Андрущенко, В.Журавського, М.Полякова, Ю.Рудавського, Ю.Якименко, Ю.Сухарнікова, В.Скнаря, О.Литвина.

Аналіз останніх досліджень свідчить, що головні закономірності, принципи, сутність і зміст загальноєвропейського освітнього простору і фактори підвищення ефективності освіти вивчають Ю.Афанасьєв, Н.Бринев, Ж.Дадабаєв, В.Каменська, Н.Кропотова, С.Митрофанов, О.Сухомлинська, В.Чистохвалов. Зокрема, В.І.Астахова розглядає кадрові проблеми освітньої системи в контексті Болонської декларації, основні причини необхідності приєднання України до Болонського процесу. Е.Е.Абібуллаєва аналізує основні принципи Болонського процесу, характеризує вихідні положення, такі як автономність, мобільність, науковість, конкурентноспроможність як головні вимоги до змісту та організації навчального процесу. В.Андрущенко розробляє деякі шляхи модернізації педагогічної освіти України в контексті Болонського процесу [3,5-9]. Л.В.Кондрашова аналізує проблеми, які стоять перед педагогічною вищою освітою, переваги та недоліки її реформування відповідно до Болонської угоди [6,18-26].

Слід зазначити, що на сьогодні Україна має високий рівень фундаментальної і професійної підготовки, яку дають наші університети. Модернізація системи освіти в Україні має певні спільні ознаки з Болонським процесом, але за більшістю напрямків йому не відповідає.

На сучасному етапі концепція реформування вищої освіти потребує докорінного перегляду. Є необхідність у створенні програми послідовного зближення з європейським освітнім і науковим простором. Важливо враховувати, що Болонська декларація не вимагає змін у змісті освіти й методиці викладання. Болонська декларація вимагає створення єдиної структури рівня освіти в різних країнах для того, щоб вони були порівнювані: єдиний додаток до диплома, заповнений англійською мовою, ECTS – європейська система перекладу кредитів, уведення єдиної дворівневої освіти (бакалавр, магістр), підвищення якості освіти і встановлення сумісних критеріїв її оцінки.

Водночас орієнтація на Болонський процес не має призводити до тотальної перебудови вітчизняної системи освіти. Навпаки, її стан треба глибоко осмислити, порівняти з європейськими критеріями стандартів та визначити можливості її вдосконалення на новому етапі.

Болонський процес – це процес розпізнавання однієї системи іншою на європейському просторі. Якщо майбутнє України пов'язане з Європою, то неможливо і надалі стверджувати, що Болонський процес має для нас лише просвітне та пізнавальне значення [3,8]. Насамперед ми маємо відстоювати наші національні інтереси, як це роблять усі держави – учасниці Болонського процесу.

Болонська угода перш за все спрямована на створення загальноєвропейської системи освіти, яка передбачає уніфікацію спеціальностей, єдині терміни навчання, високу якість професійної підготовки, спільний стандарт в оформленні загальноосвітніх результатів [6,18].

Болонська декларація передбачає два ступені вищої освіти: підготовка бакалаврів і магістрів, до того ж перший рівень розрахований на набуття професійних компетенцій, а другий – на розвиток творчих здібностей особистості [6,21].

З огляду на новітні тенденції розвитку суспільства, основні принципи і вимоги Болонської декларації, створення єдиного ринку праці та інтелектуального простору, підвищення мобільності кадрів, особливо великого значення набуває формування професійної компетенції майбутніх викладачів вищої школи.

Л.В.Кондрашова зазначає, “аналіз повсякденної практики дозволяє говорити про те, що вища школа не завжди формує у своїх випускників повною мірою готовність до життя і праці в нових умовах” [6,20].

Професійна компетентність – категорія багатоаспектна. Її структура визначається цілями й завданнями сучасної освіти і являє собою цілісну систему.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про відсутність єдності у визначенні поняття “компетентність”. У багатьох педагогічних дослідженнях можна зустріти змішування понять “готовність”, “компетентність” та “професіоналізм” [5]. На взаємозв’язок, що існує між цими поняттями, вказують у своїх працях Л.П.Алексеева та Н.С.Шаболдина, і це логічно призводить до поняття “професійна компетентність”. Так, Л.П.Алексеева і Н.С.Шаболдина трактують професійну компетентність як “інтегральну характеристику ділових і особистих якостей фахівця, що відображає рівень знань, умінь, досвід, достатній для здійснення мети певного роду діяльності” [2,97].

К.Б.Віаніс-Трофименко професійною компетентністю вчителя називає “таку пошукову діяльність педагога, коли на основі бази знань, вмінь, навичок та усвідомленого розуміння своєї ролі у суспільстві, безперервного самовдосконалення й саморозвитку особистості він забезпечує оптимальний варіант організації навчально-виховного процесу з метою формування творчої особистості” [4,236].

Слід зазначити, що професійна компетентність – це фактично результат професійної підготовки фахівця, якісна характеристика, це єдність теоретичної і практичної готовності до професійної діяльності, у тому числі і педагогічної [7,145].

Л.З.Тархан у своїх дослідженнях виділяє основні рівні професійної компетентності: навченість, професійна

підготовленість та професійний досвід. У зв'язку з цим студент і навіть випускник ВНЗ не може розглядатися як фахівець, що досяг високого рівня професійної компетентності, адже він не має достатнього професійного досвіду. На нашу думку, для формування професійної компетентності майбутніх викладачів у сучасному ВНЗ має бути створене таке освітньо-розвивальне середовище, у результаті взаємодії з яким майбутній викладач набуває не лише знання (предметно-технологічні, психолого-педагогічні, загальнокультурні), необхідні для ефективної діяльності, але й формує готовність до роботи на їх основі; тобто вчиться аналізувати, передбачати наслідки своєї діяльності, певним чином використовувати інформацію, проектувати та прогнозувати результати педагогічного процесу, вибирати найефективніші засоби й шляхи його організації, а також прагнути до постійного самовдосконалення й саморозвитку своєї особистості.

Для того щоб випускники українських педагогічних ВНЗ були конкурентноспроможними в сучасних умовах європейського ринку праці, необхідна, як зазначає Л.В.Кондрашова, модернізація змісту вищої освіти, яка неможлива без здійснення єдності процесуальної й інформаційно-змістовної сторін навчального процесу, інтеграції наукового знання в трьох його аспектах: гуманітарному, науковому і спеціальному в структурі професійної підготовки майбутніх фахівців [6,22].

Оновлення педагогічного знання пов'язане з розробкою нових курсів: педагогічного менеджменту, педагогічного маркетингу, превентивної педагогіки. Педагогічна вища школа має озброїти студентів системними знаннями з педагогічної антропології, педагогічної психології, психотерапії.

Таким чином, розробка цих аспектів педагогічного знання буде сприяти вдосконаленню практичного боку професійної підготовки майбутніх педагогів [6,24-25].

Окрім фахових дисциплін, треба приділяти особливу увагу й міжспеціалізаційним умінням та навичкам, таким як комунікація й міжнародні мови, здатність мобілізувати знання та вирішувати проблему в умовах, які постійно змінюються,

працювати в команді й розвиватися соціально, нестандартно і творчо мислити.

Не менш гострою є необхідність розробки системи супроводу випускників, що передбачає не тільки постійні контакти з ними і відстеження їхнього кар'єрного зростання, але й формування спеціальних форм надання їм додаткових знань і навичок; додаткове стажування за кордоном або перепідготовка за визначеним напрямом, вивчення передового педагогічного досвіду.

Проблема формування професійної компетентності майбутніх викладачів і модернізація освітньої системи України полягає в тому, щоб прагнення до європейських стандартів освіти не загубили національні набутки вищої педагогічної освіти України, не підмінили фундаментальність освіти тільки прикладним характером знань і були спроможними адекватно реагувати на національні, економічні потреби та урахували національні інтереси своєї країни.

Література

1. Абибуллаева Э.Э. Фундаментальные основы и принципы Болонского процесса. // Професіоналізм педагога. Європейський вибір України: матер. всеукр. науково-практ. конф. – Ялта. – 2005. – С. 244.
2. Алексеева Л.П., Шаболдина Н.С. Преподавательские кадры: состояние и проблемы профессиональной компетентности. – М., 1994. – С.44.
3. Андрущенко В. Модернізація педагогічної освіти України в контексті Болонського процесу // Вища освіта України. – 2004. – №1. – С. 5-9.
4. Віаніс-Трофименко К.Б. Професійна компетентність вчителя як необхідна умова сучасного навчального процесу // Педагогічні науки: Зб. наук. праць. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2005. Вип. 38.– С.233- 236.
5. Деркач А. Рабочая книга практического психолога. Технология эффективной профессиональной деятельности (пособие для специалистов, работающих с персоналом). – М.: Красная площадь, 1996. – С.397.
6. Кондрашова Л.В. Проблемы высшей школы в аспекте Болонского процесса // Педагогіка вищої та середньої

- школи: Зб. наук. праць. – Кривий Ріг: КДПУ, 2004. – Вип. 8. – С.18-26.
7. Павлик О.А. Формування технологічної компетентності майбутнього вчителя-словесника // Професіоналізм педагога. Європейський вибір України: Матер. всеукр. науково-практ. конф. – Ялта. – 2005. – С. 244.
 8. Програма підтримки вироблення стратегії реформування освіти. – Бюлетень. – 2001. - №2 (червень\липень). – С.3.
 9. Шлепов Ю., Мосичева И., Шостак В. Непрерывное образование в России // Высшее образование в России. – 2005. – №2. – С.36-45.

О.І.Фурман

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА В ПРОЦЕСІ ПОБУДОВИ ЗОБРАЖЕННЯ

В статье рассматривается важная проблема формирования профессиональных умений и навыков будущих учителей изобразительного искусства в процессе построения изображения.

The paper deals with the problem of the formation of professional skills of the future art teachers in the process of constructing of the picture.

Перед вітчизняною педагогікою поставлені завдання, які повинні відповідати вимогам сьогодення і забезпечувати високий рівень, зокрема, підготовки вчителів образотворчого мистецтва. На шляху інтеграції нашої держави до світового товариства такі вимоги є справедливими й актуальними, оскільки становлення особистості в умовах загальноосвітньої школи, виховання її духовної культури засобами образотворчого мистецтва залежить від професійного рівня фахівця.

Формування пізнавальної активності педагогів-початківців образотворчого мистецтва розглядалося у великій кількості теоретичної та методичної літератури, у педагогічних, психологічних та образотворчих дослідженнях. Так, питаннями теорії і практики початкового етапу побудови зображення